

Peter Bros tale ved Syddansk Universitets årsfest

Taler

Peter Bro
Professor, ph.d og leder af Center
for Journalistik på Syddansk
Universitet

Dato

25. oktober 2024

Sted

Auditorium 45, Syddansk
Universitet, Campusvej 55, 5230
Odense

Omstændigheder

Peter Bro modtog ved årsfesten Syddansk Universitets forskningsformidlingspris 2024.

1 [... Vis slide 1: Konstruktiv? ...]

Tusinde tak for prisen, og også tusinde tak for muligheden for tale her i dag.
Det er en mulighed, som jeg gerne vil bruge til at gøre os klogere på, hvordan
5 flere og flere indenfor mit eget forskningsfelt, altså journalistikken, anstrenger
sig for at gøre det, som Signe netop har henvist til: Nemlig, at blive noget mere
for nogle flere.

10 Nå, mange af jer har måske allerede bemærket det. Men i disse år er vi vidner til
en stille revolution i redaktionslokaler rundt om i medieverdenen. Der lyder
ingen skudsavler på aviserne, der er ingen bombekraterer i tv-studierne, der er
ingen sårede journalister med forbindinger, tilskadekomne fotografer i gips eller
omkomne chefredaktører, der bliver fulgt til graven af store sørgeoptog.

15 Nej, den stille revolution er netop det. Den er stille. MEN den er også vigtig, og
den kan komme til at påvirke, hvordan vi alle sammen oplever verden omkring
os. For den stille revolution handler om, at flere og flere nyhedsmedier, både
herhjemme og i udlandet, er begyndt at spejle verden på nye måder.

20 Historisk set har nyhedsmediernes spejling af verden måske bedst ladet sig
beskrive ved det, som jeg i en bog fra sidste år – dén, I ser bag mig – kalder
Djævlespejls-syndromet.

25

[... Vis slide 2: Djævlespejlet ...]

30 Dén beskrivelse har jeg ladet mig inspirere til af en lokal – men for længst afdød – formidler, og måske der er nogle af jer her i salen, der kan huske, hvor betegnelsen ”djævlespejl” stammer fra, og hvor denne illustration også stammer fra?

35 Det er rigtigt. Tegningen stammer fra en af de første udgaver af H. C. Andersens Snedronningen, og i dét eventyr indgår et spejl, som er konstrueret af selveste djæveln. Djævlespejlet har den forunderlige funktion, at alt det gode i verden forsvinder i spejlbilledet, mens alt det dårlige træder tydeligt frem og endda bliver forstørret, så verden virker mere ... ja, djævelsk.

40

Denne beskrivelse af djævlespejlet passer på mange måder med mediernes traditionelle spejling af verden. Hver dag skal der findes og formidles nye mere eller mindre presserende samfundsproblemer. Dét er konflikter, dét er katastrofer og det er mange andre former for menneskelige ulyksaligheder, der
45 fylder op i nyhedsmedierne.

Men i de senere år er stadig flere journalister og redaktører begyndt at spejle verden på nye og mere konstruktive måder. Det betyder helt konkret, at man i flere og flere nyhedsmedier også kan finde historier om ting, som går godt, eller
50 ting, som vi alle sammen kan blive inspireret af. Det kan være en kommune, der har fundet en måde at løse børnepasningsproblemer. En region, der finder nye effektive måder at klare hospitalsdriften på, eller måske en virksomhed, som har fundet mere klimavenlige måder at producere på.

55 Dén udvikling mod en konstruktiv journalistik er dog ikke let. Det kræver nemlig, at journalister ser på verden med et nyt, mindre djævelsk blik. Og hvor svært det kan være at se på verden med nye øjne, skal I nu selv have mulighed for at afprøve. Jeg vil derfor gerne præsentere jer for tre konkrete eksempler på, hvorfor det kan være vanskeligt for journalister – og for alle os andre – at tilegne
60 os et nyt blik på verden.

65 [... Vis slide 3: Blinde pletter ...]

For det første er det vigtigt at forstå, at nogle ting simpelthen er usynlige for det menneskelige øje. For at eksemplificere dette, skal I finde det fremlagte papir frem og strække det ud foran jer med højre arm. Plustegnet skal være i venstre side af papiret. Sådan som I ser det på skærmen bag mig.

Nu skal I også holde jer for det venstre øje med venstre hånd, og når jeg siger til, skal I føre papiret langsomt nærmere ansigtet. Mens I trækker papiret langsomt nærmere, skal I se på plustegnet, men prøv gerne ud af øjenkrogen at holde øje med pletten. I må gerne starte nu. Prøv at køre papiret lidt frem og tilbage foran jer, indtil der sker noget med pletten.

Kan I se det? Ja, pletten forsvinder ganske rigtigt, når I holder papiret i den rette afstand, og det skyldes jo, at vi allesammen – også journalister – har blinde pletter. Også i fysiologisk forstand. Der er simpelthen nogle ting, som vi ikke kan se, og som vi derfor heller ikke kan fortælle andre om.

85

[... Vis slide 4: Disponeret – ung kvinde, gammel dame ...]

Et andet problem er, at vi kan være DISPONEREDE for at se verden på særlige måder. Det er billedet bag mig et velkendt eksempel på. Mange af jer har sikkert set denne illustration før. Den lyder titlen: Ung kvinde, gammel dame. Og faktisk rummer billedet begge dele.

Kan I se dem begge to? Hvis ikke, så kan det måske hjælpe jeres syn på vej, hvis jeg nævner, at hagen hos pigen er næsen hos den ældre dame? Eller at pigens øre er damens øje? Hvad vi hver især er disponeret for, kan skyldes mange ting, men min egen erfaring er, at blandt studerende er det ofte fyrene – uden kærester – der ser den unge pige.

Men journalister – og alle os andre – kan ikke alene have blinde punkter og være disponeret for at se verden på særlige måder. Vi kan også være indoktrinerede.

[... Vis slide 5: Indoktrineret – Jesus-figur ...]

110 For at I selv kan prøve dét, skal I finde papiret frem igen. Og nu skal I lytte godt efter.

Når jeg siger til, men først når jeg siger til, skal I kigge intenst på midten af den sorte klat på papiret. Det skal I gøre i et halvt minut, og når tiden er gået, skal I løfte blikket og kigge på noget hvidt. Måske papirets kant eller murværket.

115

Jeg skal nok holde styr på tiden, og det er vigtigt, at I hverken blinker eller kigge andre steder end lige præcis på klattens midte. Er I parate? Så begynder vi.

120 Nu er tiden gået, og så må I godt kigge op. Sker der noget? Erfaringsmæssigt, når jeg laver øvelsen i undervisningen og under foredrag, så er det op imod en tredjedel, der pludselig oplever noget bryde frem for deres øjne.

125 For det er jo netop Jesus. Og bare rolig: dem af jer, som ikke har set Jesus endnu, får nok få fornøjelsen senere. Der sker nemlig ofte det, at ansigtet dukker frem senere. Måske endda midt i ansigtet på mig om et minut eller to. Den slags oplevelser giver mig normalt lidt ekstra autoritet, kan jeg afsløre.

130 Nå, de tre eksempler er med til at illustrere, at vi alle har blinde pletter, at vi alle er disponeret eller at vi måske ligefrem er indoktrineret til at betragte verden på særlige måder. Hvad enten vi så er påvirket af forældre eller lærere, spindoktorer eller professionelle kilder eller måske hævdvundne arbejdsprincipper indenfor et fag.

135

[... Vis slide 6: Panoptikon ...]

140 For journalister har konsekvensen af disse begrænsninger i vores måde at se på verden været, at vi i mange år primært har haft blik for alt det problematiske. Hver dag skal vi finde nye problemer. ”En god nyhed er en dårlig nyhed,” plejer vi at sige. Eller som amerikanerne siger: ”If it bleeds, it leads.”

145 Men dette djævelske syn på verden – for nu at låne H. C. Andersens ord – er heldigvis nu ved at blive suppleret med nye måder at både se og spejle verden på. Det er et arbejde, hvor det hele tiden handler om at finde nye synsvinkler, så vi bedre kan spejle verden i al dens mangfoldig af godt og skidt.

150 Ambitionen er at journalistikken bliver en slags panoptikon. Et panoptikon, som dem af jer, der har tilbragt tid i et fængsel, måske kender til. Og nej, jeg skal nok undlade at bede om en håndsoprækning her. Men fængsler er jo faktisk konstrueret, så betjentene får det størst mulige overblik over fangerne.

155

[... Vis slide 7: Hvor langt bør journalister gå? ...]

Den konstruktiv journalistik, hvor man også formidler positive, opbyggelige historier vinder frem mange steder, og ja, faktisk med særlig stor
160 gennemslagskraft her i Danmark. Og i min egen forskning har jeg søgt at afdække og illustrere, hvordan den konstruktive journalistik ser ud i dag, og hvordan den udvikler sig i mere eller mindre aktive retninger.

For de fleste konstruktive journalister er en god nyhed blevet en historie, hvor
165 en person, en organisation eller måske en anden nation har løst et problem, og hvor omtalen giver os et mere fyldestgørende blik på verden og måske også kan inspirere os læsere, lyttere og seere. Det kan man måske kalde englespejlet, og det er jo en modvægt til djævlespejlet.

170 Men der findes også konstruktive journalister, som går ét eller ligefrem to skridt videre. Nogle journalister omtaler ikke alene løsninger, og overlader det til borgere og beslutningstagere at vurdere, hvorvidt løsningerne kan og skal anvendes rundt om i samfundet. Nej, nogle konstruktive journalister presser selv meget aktivt på, indtil nogen udenfor medierne gør noget for at løse
175 samfundsproblemerne.

I nogle tilfælde, ja, så begynder journalisterne endog selv at engagere sig og gøre en indsats for at hjælpe verden med at få løst problemer. Det kan være, at journalisterne bidrager til at bekæmpe klimaproblemer ved at finde mere
180 klimavenlige transportformer, når de skal møde deres kilder, eller at de selv bidrager som ekstra-undervisere, hvis det viser sig, at børn i deres lokalområde har problemer med at læse.

185 Tilhængere af den konstruktive journalistik vil fremhæve, at man ikke kun skal
lave den ene, anden, tredje eller fjerde form for journalistik. Vi skal gøre det alt
sammen. Vi har brug for både djævlespejlet og englespejlet, og vi har brug for
både at afdække problemer og løsninger, og ja, i nogle tilfælde måske også
engagere os direkte i løsningen af tidens største problemer – med klima, med
190 mental sundhed og den slags.

[... Vis slide 8: hvor langt bør journalister forskere gå? ...]

195 Hvordan journalisternes spejling af verden udvikler sig, må tiden vise. Indenfor
journalistikken er en udvikling i hvert fald igangsat. MEN ... det er måske ikke
kun journalister, der skal arbejde for at finde flere indfaldsvinkler til verden, og
måske journalisterne ikke er alene om at have blinde pletter, være disponerede
eller indoktrinerede i forhold til at se på verden.

200

I denne tid tænker jeg selv over, hvorvidt vi som forskere – og hvorvidt vi som
universitet – faktisk kan lære noget af den udvikling, som journalistikken
gennemlever. For måske vi også trænger til en grundig diskussion om, hvordan
vi selv afspejler verden, og hvorvidt vi kan arbejde mere konstruktivt.

205

Kan og skal vi også bevæge os mod højre? Altså ikke i politisk forstand, og ikke
fordi vi skal komme så langt ud, at vi bliver aktivister. Men måske kan vi faktisk
også blive en endnu større konstruktiv samfundskraft uden at vi giver køb på
vores Uafhængighed, neutralitet, objektivitet og andre kerneværdier.

210

Kerneverdier, som vi forskere jo deler med journalister.

[... Vis slide 9: Afslutningslide...]

215 Jeg er ikke selv afklaret. Men måske jeg bliver klogere i dag. Måske det er
samtalerne under resten af årsfesten, der giver mig inspiration til, hvor langt vi
selv kan og bør gå som forskere og universitet. Måske min næste bog ligefrem
skal handle om det? Sådan, som I ser ansatserne til heroppe.

220

Men giv det også gerne selv en tanke: om vi forskere og om vi som universitet
faktisk også kan blive noget mere for endnu flere. Sådan som flere og flere

journalister arbejder for i disse år.

225 Og med de ord er tiden vist kommet til at sige tak:

Tak, igen, for prisen.

Tak for tålmodigheden under talen.

Tak for at bidrage til eksperimenterne undervejs,

230 ... og ja, spændende, om I senere får himmelske visioner og et glimt af Jesus, hvis det ikke allerede er sket.

Og sidst, men ikke mindst: fortsat god, god årsfest til os alle.

Kilde

Manuskript tilsendt af taler

235

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Festtale, Foredrag, Takketale

240

Relateret

Jens Ringsmoses tale ved Syddansk Universitets årsfest
25. oktober 2024

Nanna Dideriksens tale ved Syddansk Universitets årsfest
25. oktober 2024

Søren Vilbys tale ved Syddansk Universitets årsfest
25. oktober 2024

245

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/peter-bros-tale-ved-syddansk-universitets-arsfest>

250

255

260